

UDC 94(477.82)»18»:272-523.6
DOI: 10.34671/SCH.HBR.2020.0401.0001

МЕРЕЖА РИМО-КАТОЛИЦЬКИХ МОНАСТИРІВ НА ВОЛИНІ У НА ПОЧАТКУ ХІХ СТОЛІТТЯ

© 2020

ORCID: 0000-0002-0235-2304

Кирилюк Анна Олександрівна, аспірантка кафедри всесвітньої історії
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
(Україна, Луцьк, вул. Шопена 24, 43000, e-mail: annakyrlyuk@gmail.com)

Анотація. Проаналізовано процес складання мережі римо-католицьких монастирів на Волині, який розпочався ще у кінці ХІV ст. і закінчився на початку ХІХ ст. До її складу входило понад п'ятдесят обителів різних римо-католицьких чоловічих та жіночих орденів та згромаджень. Значна частина з них мала парафіяльні костели, в яких ченці виконували душпастирські обов'язки. Акцентовано увагу на фундаторах монастирів, серед яких домінували місцеві магнати та шляхтичі середньої руки, вище духовенство. Найактивнішу участь у фундуванні монастирів взяли князі Острозькі, Сангушки, Потоцькі та Любомирські. Зазвичай обителі розташовувались у вотчинних володіннях засновника. З'ясовано, що більшість римо-католицьких монастирів була закладена у ХVІІ ст., значно менше – у ХVІІІ і лише один з'явився у ХІХ ст. Найбільше діяло осередків ордену домініканців та кармелітів, також чимало монастирів було бернардинів та тринітаріїв; по декілька монастирів мали францисканці, капуцини, реформати, августинці, лише по одному монастирю – боніфратри і маріани. Кількість жіночих монастирів була разюче меншою, ніж чоловічих. На Волині були засновані лише монастирі кармеліток, бригіток і шариток (або сестер милосердя). Зроблено висновки, що у формуванні мережі монастирів на Волині спостерігаються певні закономірності, пов'язані з природно-географічними умовами. У лісостепових південно-західних районах було помітно більше монастирів, що пов'язано з концентрацією магнатських і шляхетських маєтностей в економічно розвиненішій частині Волині. По декілька монастирів діяло таких міст: Луцьк, Дубно та Кременець. Духовним центром Волині залишався Луцьк, де до кінця ХVІІІ ст. виникло шість монастирів. Найбільше у Волинській губернії діяло монастирів домініканців (13), а також кармелітів босих та давніх обрядів (12), дещо менше було монастирів у бернардинів (8), францисканів (6), тринітаріїв (5), так капуцинів (4). Августиніани на Волині мали три своїх монастирі, піари та реформати по 2, як і бригітки з шаритками. Лише по одній обителі було у боніфратрів, згромадження маріан, а також у жіночого ордену кармеліток.

Ключові слова: Римо-Католицька Церква, римо-католицькі монастирі, чернечий орден, шляхта, Волинь, Річ Посполита.

NETWORK OF THE ROMAN CATHOLIC MONASTERIES IN THE VOLYN AT THE BEGINNING OF THE XIX CENTURY

© 2020

Kyryliuk Anna Alexandrovna, Postgraduate student (History and archeology)
Lesia Ukrainka Eastern European National University
(43000, Ukraine, Lutsk, Volia avenue, 13, e-mail: annakyrlyuk@gmail.com)

Abstract. The process of assembling a network of Roman Catholic monasteries in Volyn which began at the end of the XIV century and ended at the beginning of the XIX century was analysed. It consisted of over fifty monasteries of various Roman Catholic male and female orders and congregations. Most of them had parish churches in which the monks performed pastoral duties. The focus is on the founders of monasteries among which were dominated local magnates, middle-class noblemen and the high-ranking clergy. Princes Ostrogski, Sangushki, Potocki and Lubomirski took the most active part in the foundation of the monasteries. Usually the monasteries were located in the patrimonial possessions of the founder. Most Roman Catholic monasteries were founded in the XVII century, much less in the XVIII century and only one appeared in the XIX century. Most of the monasteries belonged to the Dominicans and Carmelites, quite a few monasteries belonged to Bernardines and Trinitarians; Franciscans, Capuchins, Reformates, Augustinians had several monasteries each own, and only one monastery belonged to Bonifratris (officially the Hospitaller Order of the Brothers of Saint John of God) and to Marians. The number of female monasteries was strikingly smaller than male. Only the monasteries of Carmelites, Bridgettines and Charities (or sisters of mercy or Daughters of Charity of Saint Vincent de Paul) were founded in Volyn. In conclusion it was noticed that the formation of a network of monasteries in Volyn has certain have certain patterns related to natural and geographical conditions. There were more monasteries in the forest-steppe south-western regions which was related to the concentration of magnate and noble estates in the economically more developed part of Volyn. Several monasteries functionated in the such cities as Lutsk, Dubno and Kremenets. Lutsk remained the spiritual centre of Volyn where by the end of the XVIII century six monasteries had been established. In the Volyn province, most were of Dominicans monasteries (13) as well as Carmelites (12), somewhat less were of the monasteries of Bernardines (8), Franciscans (6), Trinitarians (5), and Capuchins (4). Augustinians had three monasteries in Volyn, Piarists and Reformates held two monasteries each own as well as Bridgettines and Charities. Bonifratris, the Congregation of Marians and female Carmelite order had only one monastery each own.

Keywords: Roman Catholic Church, Roman Catholic monasteries, monastic order, nobles, Volyn, Polish-Lithuanian Commonwealth.

СЕТЬ РИМСКО-КАТОЛИЧЕСКОЙ МОНАСТЫРЕ НА ВОЛЫНИ В НАЧАЛА ХІХ ВЕКА

© 2020

Кирилюк Анна Александровна, аспирантка кафедры всемирной истории
Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки
(43000, Украина, Луцк, ул. Шопена, 24 e-mail: annakyrlyuk@gmail.com)

Аннотация. Проанализирован процесс составления сети римско-католических монастырей на Волини, который начался еще в конце ХІV века и закончился в начале ХІХ века. В ее состав входило более пятидесяти обителів различных римско-католических мужских и женских орденів и конгрегаций. Значительная часть из них имела приходские костелы, в которых монахи выполняли пастирские обязанности. Акцентируется внимание на основателях монастырей, среди которых доминировали местные магнаты и шляхтичи средней руки, высшее духовенство. Активное участие в фундировании монастырей приняли князья Острожские, Сангушки, Потоцкие и Любомирские.

Хуманитарни Балкански изследвания. 2020. Т. . № 1(7)

Обычно обитатели располагались в вотчинных владениях основателя. Выяснено, что большинство римско-католических монастырей была заложена в XVII веке, значительно меньше – в XVIII и только один появился в XIX веке. Больше всего действовало ячеек ордена доминиканцев и кармелитов, также немало монастырей было бернардинцев и тринитариев; по несколько монастырей имели францисканцы, капуцины, реформаты, августинцы, только по одному монастырю – бонифратры и марианцы. Количество женских монастырей было меньше, чем мужских. На Волыни были основаны лишь монастыри кармелиток, бригиток и шариток (или сестер милосердия). Сделаны выводы, что в формировании сети монастырей на Волыни наблюдаются определенные закономерности, связанные с природно-географическими условиями. В лесостепных юго-западных районах было заметно больше монастырей, связано с концентрацией магнатских и шляхетских имений в экономически развитой части Волыни. По несколько монастырей действовало в городах: Луцк, Дубно и Кременец. Духовным центром Волыни оставался Луцк, где до конца XVIII века возникло шесть монастырей. Больше всего в Волынской губернии действовало монастырей доминиканцев (13), а также кармелитов босых и древних обрядов (12), несколько меньше было монастырей в бернардинцев (8), францисканцев (6), тринитариев (5), капуцинов (4). Августинианцы на Волыни имели три своих монастыря, пиар и реформаты по 2, по бригиток с шариток. Только по одной обители было в бонифратров, конгрегации мариан, а также у женского ордена кармелиток.

Ключевые слова: Римско-католическая церковь, римско-католические монастыри, монашеский орден, шляхта, Волынь, Речь Посполитая.

ВВЕДЕННЯ

Постановка проблеми у її загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними задачами. Тривале перебування волинських земель у складі Речі Посполитої сприяло оформленню розгалуженої мережі римо-католицьких монастирів. Їх засновували магнати, королі, заможні шляхтичі. Упродовж свого існування монастирі відігравали помітну роль у духовному, освітньому та інтелектуальному житті краю. При більших чернечих обителях склалися парафії. Ченці утворювали окрему соціальну групу.

Вивчення мережі римо-католицьких монастирів на Волині займає важливе місце серед дослідницьких питань сучасності, оскільки українські та зарубіжні дослідники раніше лише частково звертались до нього.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких розглядалися аспекти цієї проблеми і на яких базується автор; виокремлення частин загальної проблеми, не розв'язаних раніше. Серед українських учених варто згадати Олександра Буравського, який у своїй монографії, присвяченій історії Римо-Католицької Церкви на Правобережній Україні у кінці XVIII – на початку XX ст., поміж інших питань розглянув функціонування монастирської осередки Волині [1]. Більше про монастирі задувала Інна Шостак у своїй праці про Луцько-Житомирську римо-католицьку дієцезію у кінці XVIII – першій половині XIX ст. Дослідниця розкрила різні напрямки діяльності білого та чорного духовенства, а також подавала окремі статистичні відомості про стан монастирської мережі [2]. Історії домініканських монастирів на Волині присвячена праця Наталії Сінкевич [3].

Кілька невеликих розвідок про волинські католицькі монастирі кармелітів, домініканців та тринитаріїв написав Ян Гіжицький у кінці XIX – на початку XX ст. [4]. Важливим осередком дослідження історії Церкви у Польщі є Люблінський католицький університет імені Івана Павла II. У 1972 р. Осередком історичної географії Церкви в Польщі (Ośrodek Geografii Historycznej Kościoła w Polsce) було засновано видавничу серію «Матеріали до історичного атласу християнства в Польщі» (Materiały do Atlasu Historycznego Chrześcijaństwa w Polsce). В межах цієї серії вийшло чимало книг, присвячених історії римо-католицького чернецтва, однією з яких була робота польського вченого Єжи Флага, який поклав початок сучасним дослідженням історії монастирів колишньої Речі Посполитої. Серед зібраних автором статистичних даних, знаходимо відомості також про волинські осередки [5]. Пётр Павел Гах видав кілька ґрунтовних праць про чоловічі монастирі у Речі Посполитій, але головним чином, акцентував свою увагу на душпастирській праці [6]. Польська дослідниця Марія Дембовська опублікувала роботу яка стосувалась безпосередньо історії Луцько-Житомирської дієцезії. Вона опиралась на матеріали 1802 р. про те, які діяли монастирі і при яких з них були парафії [7].

Обґрунтування актуальності дослідження. Попри

те, що існує ряд робіт, у яких побіжно розглянуто питання історії деяких римо-католицьких монастирів на Волині, тема нашої розвідки не втрачає актуальності. У жодній з робіт не міститься повного переліку монастирів усіх орденів на Волині, які функціонували на початку XIX ст. Доповнивши архівні матеріали історіографією, нами буде здійснена спроба відтворити мережу римо-католицьких монастирів у зазначених хронологічних та географічних межах.

МЕТОДОЛОГІЯ

Формування цілей статті. Метою дослідження є аналіз мережі римо-католицьких монастирів на Волині на початку XIX ст.

Постановка завдань. Основними завданнями дослідження є з'ясування часової і просторової локації римо-католицьких обителів, визначення кількості монастирів кожного ордену.

Методи, методики та технології, що використувалися. При підготовці публікації були використані загальнонаукові, спеціально-наукові та конкретно-наукові методи. Основним із застосованих методів є історико-генетичний. Невід'ємним для таких робіт є принцип історизму, який зобов'язує врахувати суспільно-політичні умови діяльності монастирів, які склалися впродовж формування монастирської мережі.

РЕЗУЛЬТАТИ

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Шляхетські, королівські та князівські фундації на користь церкви були поширеними на волинських землях з часу включення їх до складу Великого князівства Литовського, а пізніше Речі Посполитої. Для місцевої шляхти було престижно здійснювати фундації на користь римо-католицьких обителів. Активна благодійницька та фундаторська діяльність надавала доброчинцю та його родині значного політичного авторитету. Не менш важливим є той факт, що світогляд соціуму ранньомодерної доби базувався винятково на християнстві. Значна частина фундацій була пов'язана з важливими подіями у житті фундатора, наприклад, одруженням, народженням дитини, одужанням когось з родини або з відсутністю спадкоємців [8, с. 225; 230]. Для монастирських фундацій характерним було те, що заснована благодійниками обитель переважно розміщувалась на їхній вотчині. Також дуже часто кріпті монастирських костелів, або монастирські кладовища ставали усипальницями для представників цих родів.

Найраніше на волинських землях почали з'являтися домініканські монастирі. Два перших були засновані у Луцьку та Володимирі-Волинському. Луцька обитель виникла 1393 р. на підставі королівської фундації Владислава Ягайла. Монастир у Володимирі-Волинському також засновано у кінці XIV ст. Його фундатором вважають великого князя литовського Вітовта [3, с. 55].

У XVII ст. повстали інші обителі ордену. Монастир

у Старокостянтиніві фундовано 1611 р. князем Янушем Острозьким, волинським воєводою (1584–1593 рр.), який був першим католиком у своєму роді. Монастирі активно виникали і в інших містах та селах Волині: Ляхівцях, Овручі, Камені-Каширському, Чорторийську, Торговиці, Яловичах, Невиркові [3, с. 60]. Дві домініканські обителі заснували вже у XVIII ст: монастир у Козині Дубенського повіту (фундації Олександр-Домінік та Михайло Тарновські), монастир у Кульчинах Старокостянтинівського повіту у 1754 р. (коштом Софія з Красинських Любомирська) [3, с. 61]. Загалом орден домініканців мав 13 осередків на Волині.

На Волині був репрезентований й орден францисканців. Найбільший і найвідоміший монастир діяв у Межиріччю Острозькому, заснований у 1612 р. князем Янушем Острозьким. Крім того, обителі були у Корцю, Кременці [13, с. 1], Івниці, Шумську та Дружкополі.

Діяло вісім осередків ордену бернардинців. Монастирі були у Луцьку, Чуднові, Дубно, Кустині, Варковичах, Заславі, Житомирі та Янівці [2, с. 177]. У 1602 р. Янушем Заславським волинським воєводою (1604–1629 р.) було фундовано монастир у Заславі [12], Дубенський монастир було побудовано також Янушем Острозьким на початку XVII ст. [12]. У 1630 р. заснували обитель у Янівці за кошти Миколая та Христини Малінських. Луцький монастир закладено у 1643 р. Агнешкою Станішевською [9, с. 145], Житомирський розпочали будувати з ініціативи єпископа Самуеля Яна Ожга у 1724 р. [12], у Варковичах будівництво осередку ордену розпочалось у 1729 р. коштом дідичів містечка Якуба і Марії Ледуховських [12], Чуднівську обитель заснували у першій половині XVIII ст. [12].

Були на Волині осередки однієї із найконсервативніших гілок францисканської родин орденів – реформатів. У кінці XVIII ст. існувало два реформатські монастирі у Кременці та Дедеркалах. Провідну роль відігравала Кременецька обитель, заснована 1760 р. коштом Станіслава Потоцького, державного та військового діяча Речі Посполитої та Російської імперії. У 1807 р. монастир закрили, а ченців із Кременця перевели до другого Дедеркальського монастиря, який лишився єдиною обителью ордену на Волині. Його було засновано у 1749 р. коштом Міхала Горація та Терези Прейсів [12]. Монастир особливий тим, що це один з небагатьох римо-католицьких осідків, який проіснував до кінця XIX ст., при тому, що більшість монастирів було закрито ще у середині XIX ст. [10, с. 1].

На Волині було 12 кармелітських монастирів. Два з них належали до обсервантської гілки ордену – кармелітів босих (Бердичеві та Вишнівцю) Бердичівська обитель виникла у 1634 р. коштом Януша Тишкевича, відомого політичного діяча Речі Посполитої, який подарував ченцям замок для розташування там монастиря, а також відому чудотворну ікону Діви Марії, що згодом стала короною [15, с. 14]. Вишнівецька обитель заснована 1645 р. за фундації місцевого дідича Яреми Вишневецького, який належав до одного з найавторитетніших руських князівських родів. Жіночий монастир у Дубно фундувала або Теофіла Любомирська у 1688 р. або Анастасія Чернецька у 1660 р. [12].

Монастирі кармелітів давніх правил були у Аннополі (1753 р., фундатор Станіслав-Вінцентій Яблоновський), Дорогостаях (1666 р., Констанція Сапега), Городищах (1651 р. Ян Погрошевський), Киселині (1691 р., Абрам Глуховський), Лабуні (1745 р. Йозеф Любомирський), Луцьку (Костянтин-Антоній Хармес), Острозі (1645 р. Владислав-Домінік Заславський), Топорищах (1785 р. Текля з Невирковичів), Ушомірі (1767 р. Антоній Богушів), Олевську (1669 р. Йозеф-Кароль Немирич) [4].

Орден тринітаріїв мав свої осередки у Луцьку, Берестечку, Теофіполі, Кременці та Шумбарі. Перший монастир ордену було закладено у Берестечку у 1690 р. за фундації Томаша Крачевського [15, с. 1]. Обитель тривалий час відігравала провідну роль у регіоні, гуманітарні Балканські дослідження. 2020. Т. . № 1(7)

тувала новіції, утримувала колегіум для навчання римо-католицької молоді, який розпочав свою роботу в 20-х рр. XVIII ст. Луцький монастир ордену виник в 1717 р. за фундації Павла Майковського на місці унійної церкви Михайла Архангела [16, с. 1]. При монастирі також діяв навчальний заклад та готували новіції, була велика бібліотека. Із закриттям у 1832 р. берестецького монастиря луцький перебрав на себе провідну роль у регіоні. Кременецька обитель була заснована 1762 р. і проіснувала до 1791 р. у статусі резиденції, оскільки не мала власного костелу. Ченців із закритого кременецького монастиря перевели до Шумбару, містечка неподалік [16, с. 157]. Тут обитель була заснована у 1727 р. родиною Блендовських, мала дерев'яний монастирський комплекс. Крім того, монастир тринітаріїв був у Теофіполі, де його у 1746 р. заклали коштом Теофіла Яблонської [18, с. 2].

Слід також згадати про осередки ордену піарів, який утримував колегіуми і відігравав важливу роль в освіті. На Волині піарський колегіум діяв у Дубровиці 1684 р., заснований Яном Карольом Дольським, який також був фундатором відомого колегіуму в Любешові 1686 р. [19, с. 65] Ще один піарський колегіум був і у Межиріччя Корецьких, де монастир повстав у 1702 р. за фундації Єжи Любомирського, а вже в 1703 р. при ньому розпочала функціонування школа [19, с. 66].

На Волині було три августинських монастирі: перша обитель ордену була заснована у Затурцях 1620 р. Яном Лядоховським [21, с. 1], друга, фундована Войцехом Ростковським 1753 р. у Радзехові [22, с. 1], ще один монастир був у Кодні (час заснування не відомий) [23, с. 287].

Також на Волині було чотири капуцинські монастирі, три з яких заснував волинський мечник Януш Сангушко: в Острозі (1750 р.) [2, с. 178], Устилузі (який був філією Острозької обителі), Старокостянтиніві (1751 р.). Також існувала обитель у Володимирі-Волинському, проте ім'я фундатора не відоме.

У Луцьку діяв єдиний на Волині осередок ордену Яна Божого – боніфратрів. Монастир і шпиталь були закладені тут в 1647 р. за фундації луцького каноніка Балтазара Тишки, який, окрім своєї духовної діяльності, відомий як благодійник та меценат [12].

Слід окремо розглянути згромадження маріан, статут якого різнився від чернечих орденів. Діяв один маріанський монастир, який був у Берездові, селі Луцького повіту Волинського воєводства [24, с. 1, II].

Окрім жіночого ордену кармеліток, на Волині були ще бригітки. Вони мали свої осередки у Дубно та Луцьку (заснований 1635 р. за королівської фундації Владислава IV Вази).

На Волині були й обителі шариток, або сестер милосердя. Їхні монастирі були у Луцьку та Житомирі [2, с. 177]. Шаритки також відносилися до орденських згромаджень і займалися доглядом за хворими у шпиталях. У Житомирі обитель було засновано 1766 р. єпископом Юзефом Анджеєм Залуським. До Луцька шариток було запрошено у 1829 р. єпископом Луцько-Житомирської дієцезії Каспаром Цецішевським.

Порівняння отриманих результатів з результатами у інших дослідженнях. Тема не знаходила цілковитого відображення в інших працях. З огляду на існуючу історіографію, можна знайти лише одиничні відомості про мережу римо-католицьких монастирів на Волині. При порівнянні цих відомостей з документальними матеріалами можна стверджувати, що згадувані у роботах інших дослідників монастирі дійсно існували, проте нами цей перелік був доповнений.

ВИСНОВКИ

Висновки дослідження. Таким чином, найбільше монастирів на Волині діяло у Луцькому та Дубенському повітах по 9, дещо менше у Кременецькому і Житомирському – по 8, у Володимир-Волинському – 7, у Острозькому – 5, Новоград-Волинському,

Староколястинівському та Заславському – по 3, а у Рівненському, Ковельському, та Овруцькому по 2 монастирі. Що ж до міст, варто зауважити, що римокатолицькі монастирі діяли у більшості повітових міст, окрім Рівно, Ковеля та Новограду-Волинського. Найбільше монастирів, аж сім було у Луцьку (домініканів, боніфратрів, бернардинів, кармелітів, тринітаріїв, бригіток і шариток). Примітним є те, що у Луцьку діяв єдиний у Волинській губернії і всій Наддніпрянській Україні монастир шпитального ордену боніфратрів. На порядок менше було обителів у Дубно та Кременці – по 3, у Житомирі, Староколястинові та Заславі було по 2 монастирі.

Варто зауважити певну тенденцію у локалізації монастирів на Волині. У зв'язку з географічними умовами регіону у повітах, що знаходились у межах Полісся обителів знаходилося значно менше, натомість у лісостепових районах було більше. Це також було зумовлено тим, що у лісо-степових районах була більша густота населення, що сприяла заснуванню тут латинських парафій, котрі діяли при монастирях. Також, вагомим фактором було те, що у цих районах знаходились шляхетські резиденції.

Проаналізувавши дані про час виникнення монастирів, можна зробити висновки, що пік фундаторської діяльності місцевої шляхти припадає на XVII ст., коли було закладено 28 обителів (16 у першій половині століття і 12 у другій). Дещо менше монастирів побудовано у XVIII ст., у цей час заснували 16 монастирів. Два монастирі постали ще у XIV ст. і лише один у XIX ст.

Перспективи подальших досліджень цього напрямку. Наявні джерельні та історіографічні матеріали дозволяють розширити даний напрям дослідження за рахунок детальнішого аналізу монастирських фундацій. Серед архівних джерел знаходимо не лише відомості про факт фундування, а й про його розміри та частоту. Окрім того, актуальною темою може стати аналіз використання ченцями наданих їм фундацій.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Буравський О. А. Римокатолицька церква на Правобережній Україні (кінець XVIII – початок XX ст.). Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 312 с.
2. Шостак І. В. Луцько-Житомирська дієцезія наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст. Острог: Білий-Дунаєць, 2005. 200 с.
3. Сінкевич Н. *Laudare, benedicere, praedicare*. Домініканський орден на Волині в кінці XVI – на початку XIX ст. Київ : Каїрос, 2009. 408 с.
4. Giżycki Jan (Wołyński) *Z przeszłości karmelitów na Litwie i Rusi*. Cz. 1, Kraków: Druk W.L. Anczyca, 1918. 521 s.
5. Flaga J. *Zakony męskie w Polsce w 1772 roku*. Lublin : TNKUL, 1991. 224 s. T. 2, cz. 1, Duszpasterstwo.
6. Gach P. P. *Struktury i działalność duszpasterska zakonów męskich na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej i Śląska w latach 1773–1914*. Lublin: KUL, 1999. 675 s.
7. Dębowska M. *Diecezje łucka i żytomska w pierwszych latach istnienia : wybrane zagadnienia*. Lublin : Episteme, 2014. 188 s.
8. Gwiazda H. *Fundacje i fundatory klasztorów dominikańskich w Wielkim Księstwie Litewskim w latach 1648–1696. Studia nad historią dominikanów w Polsce 1222–1972 Jerzego Kłoczowskiego*. Warszawa : Wydawnictwo Polskiej Prowincji Dominikanów, 1975. 702 s.
9. Rewski Z. *Nieznane źródło do dziejów Łucka*. Znicz, 1936. t. 3. nr. 11. S. 145–149.
10. Державний архів Житомирської області – далі ДАЖО. Ф. 90. Оп. 1. Спр. 222. Арк. 1.
11. ДАЖО. Ф. 90. Оп. 1. Спр. 369. Арк. 2.
12. ДАЖО. Ф. 90. Оп. 1. Спр. 288. Арк. 13–19.
13. *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*. Red.: Chlebowski Bronisław, Sulimierski Filip, Walewski Władysław. Warszawa : URL: <http://dir.icm.edu.pl/pl/> (дата звернення – 29.01.2020)
14. ДАЖО. Ф. 90. Оп. 1. Спр. 298. Без пагінації.
15. ДАЖО. Ф. 90. Оп. 1. Спр. 202. Арк. 1.
16. ДАЖО. Ф. 90. Оп. 1. Спр. 227. Арк. 1.
17. *Sobczyńska-Szczyńska Mirosława, Architektura trynitarzy na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2017. 345 s.
18. ДАЖО. Ф. 90. Оп. 1. Спр. 225. Арк. 2.
19. ДАЖО. Ф. 90. Оп. 1. Спр. 320. Без пагінації.
20. Мельник В. І., Шумик М. І. *Ботанічні сади при монастирях півдня України у XVII–XIX ст. Інтродукція рослин*, 2014. № 4. С. 64–67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/IR_2014_4_10 (дата звернення –

29.01.2020)

21. ДАЖО. Ф. 90. Оп. 1. Спр. 301. Арк. 1.
22. ДАЖО. Ф. 90. Оп. 1. Спр. 309. Арк. 8–9.
23. *Центральний державний історичний архів України*. Ф. 442. Оп. 64. Спр. 166 а. Арк. 287.
24. *Центральний державний історичний архів України*. Ф. 442. Оп. 64. Спр. 166. Арк. I, II.
25. Пясецький В., Мандзюк Ф. *Вулиці і майдани Луцька*. Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2005. 398 с.